

בעקבות פוסט מרתה שאלות חוזרות על מהות המחול פגישה עם ניב שיינפלד ואורן לאור

שלו שאובה מן היחיד שחי בחברה ועומד מול הנורמה החברתית. הוא מפרק רגעים נפשיים לחלקיקי נשימה ותנועה, כדי לבטא את מצוקת היחיד המנסה לחיות את העצמי שלו, הלומותיו ויכולתו, בתוך תבניות חברתיות עם חוקים ברורים, שמגינות על התבנית וחונקות את היחיד. במשך השנים הוא עושה ביצירתו מסע אובססיבי וחוקר את נבכי נפשו של היחיד במצבים שונים. המסע מכריח אותו להרחיב ולהשחית את שפת המחול שלו, כדי להביע את החוויה הברורה שהוא רוצה להעביר. אל המסע הזה הצטרף ב-2004 לאור, שלמד תיאטרון, משחק ודרמטורגיה. יחד הם יצרו את *פוסט מרתה*, יצירה בהשראת מחזהו של אדוארד אלבי האמריקני, מי מפחד מווירגיניה וולף.

המחזה מתאר יחסי אהבה-שנאה של זוג מבוגר, שנחשפים במפגש עם זוג צעיר המגיע להתארח בביתם בשעת לילה מאוחרת. משחקי הכוח וההשפלות ההדדיות של הזוג המבוגר, מביאים להתנגשויות עמוסות יצרים, אבל גם מוליכים רגעי חמלה מפתיעים. אחד המשחקים של הזוג

על היצירה. למחול יש הרבה פנים, וטוב שכך. הם תלויים בכוונותיו של הכוריאוגרף בנקודת זמן מסוים ברצף עבודתו, הנקרא "דרך". הוא בוחר אוצר תנועתי כדי להעביר את כוונתו או לתאר חוויה מסוימת. לשפה המחולית יש הרבה כיווני הבעה, היא אינסוף אפשרויות – לפעמים עשירה מן הטקסט, לפעמים משתמשת רק בתנועה נטו. לפעמים היא בונה את עלילת הריקוד, או התפתחות דרמטית שמצביעה על יחסים בין הדמויות. הצופה יכול ללכת עם כוונת היוצר ויכול להישאר אדיש אליה. אבל השאלה למה – "למה רגש?" "למה עלילה?" "איפה התנועה?" – אינה רלוונטית. זו שאלה שמנסה להפחית את שפע הפנים של המחול לממד אחד ולצמצם את עושרו של המחול ואת אפשרויותיו.

שמה של היצירה, *פוסט מרתה*, כולל בתמצית את לב לבה של העבודה. *פוסט מרתה* – אחרי מרתה, או אסוציאציה למושג "פוסט מורטום", כלומר ניתוח אחרי המוות. שיינפלד, שהתחיל את דרכו ככוריאוגרף ב"גוונים 97" (עם העבודה על גבול המעבר), מתעסק ומתבונן באנשים. היצירה

נאוה צוקרמן

הרמת מסך 2008: *פוסט מרתה* מאת ניב שיינפלד ואורן לאור. בשיתוף רונית זיו, עירד מצליח, סיון גוטהולף, אדם בן צבי.

בחרתי לכתוב על *פוסט מרתה*, עבודתם החדשה של ניב שיינפלד ואורן לאור. רציתי לעסוק בה, בראש ובראשונה, מכיוון שזאת עבודה משובחת. אבל יותר משהיא משובחת (ואולי בזכות היותה כזאת), היא מעוררת מחשבה ודו שיח רציני על מה שנקרא "יצירת מחול". שאלות כמו "מהו מחול", מהם "ביטוי אישי" ו"שפה", איזה "תוכן" יש ליצירת מחול, עד כמה דרושה לה "התרחשות דרמטית", על איזה סוג של "מבנה" היא מבוססת, מה זה "לרקוד", הן שאלות מרתקות למחקר ולדיון חוזרים ונשנים. כך גם השאלה מהי "יצירה אמנותית". בנוסף, תמיד צריך להתייחס לעובדה שהיוצרים חיים בתקופה מסוימת ובזמן מסוים, גם במישור האישי וגם במישור הכללי, שהם מעורים בנוף מסוים ובמקום חברתי ופוליטי מסוים. מעניין וחשוב להתייחס להשפעה של כל אלה

להתקמות המצב. אם זה כן היה קורה, החוויה שלי כצופה היתה מקבלת ערך מוסף.

בפוסט *מרתה* הצליחו שיינפלד ולאור ליצור יצירת מחול עם עלילה מתפתחת. הם הצליחו למקד את הקונפליקט של הדמויות בשפה מחולית, שלפעמים מקבלת ביטוי בתנועות שקטות ואחר כך בתנועות מתפרצות. היוצרים אינם מוותרים לעצמם ומתעקשים על דקויות. ביצירה יש ביטוי פנימי, שהם הצליחו למקד, וגם אפיון דמויות ברור. הדמויות אינן מדגימות מצב. הן מדברות מרגע לרגע ונדמה שהן חיות שם, עכשיו, את עולמן הסגור, ואני כצופה מציצה לסלון של מרתה וג'ורג' וחיה אותם במתח מרגע לרגע.

באוויר נותרת השאלה לאיזה בוקר חדש יקומו ארבע הדמויות.

שיינפלד ולאור מצאו שפה אישית והשיחו אותה בעבודה הזאת, ובמידה הנכונה. היה בה איזון בין הקונפליקט הפנימי של כל דמות בפני עצמה, עם בן זוגה, לבין ההתערבות הרגשית בין כל הדמויות והניסיון לברוח מהכאב והפגיעות אל הפרטי, אל ריקוד הפולקה או להתעסקות בפחדיו של האחר.

ועכשיו מחשבה אישית, הנובעת משלושים שנות יצירה ועבודה עם יוצרי המחול. יותר מברור לי, שאם יוצר מחול אינו משתוקק, עם הזמן, לתכנים מכל סוג, פילוסופיים, שיריים, אם הוא לא נשאב להתכתבות מעמיקה עם אמנויות אחרות, כמו תיאטרון, ספרות, קולנוע, אמנות פלסטית, הוא מידלדל. זה טבעו של תהליך שעובר כל אמן יוצר באשר הוא.

השפה היא מחול ואיש אינו שוכח זאת, בוודאי לא הכוריאוגרף. אין לו שפה אחרת. אבל צריך לאפשר לעולם המחול לחשוב, להתעמק, ולא להסתפק ביכולתה של התנועה.

המקצועיות של רביעיית הרקדנים-היוצרים בפוסט מרתה מצוינת. רונית זיו כמרתה ועירד מצליח כג'ורג' מביאים שלמות של ריקוד ומשחק מצמררים. סיון גוטהולף ואדם בן צבי (הזוג הצעיר) מדייקים ומאפשרים לחוויה להיות שלמה. *פוסט מרתה* היא יצירה הגורמת לקהל חוויה. זה כוחה של יצירת אמנות.

שיינפלד: אני רוצה שיבוא אלי קהל שרוצה לראות סרט, קהל שמחפש חוויה שתיגע בחייו, בשאלותיו. אני רוצה שהמחול יספק לו את החוויה הזאת.

לאור: לפני 15 שנה הלכתי לראות ערב מחול של כוריאוגרף ידוע (בלי שמות). ישבתי שעה וראיתי "אקוריום של ויז'נים" (מראות) יפים. יצאתי מהאולם והמשכתי בחיי בלי לסחוב אתי שום חוויה.

שיינפלד: בתיאטרון אתה רוצה להכניס "חותנת" לבמה, אז אתה מכניס. במחול, בגלל השפה (אין טקסט), אתה צריך שלוש תמונות כדי לאפיין חותנת. להראות שהיא אשתו, אחר כך שהיא אמה שלה וכו'. לעומת זאת, המחול מתמצת רגש של מונולוג ארוך בשלוש דקות. את זה חיפשתי, את התמצות במורכבות הרגשית של הדמויות לאורך הלילה. ניסיתי להבין מאיפה בא האקט של כל אחד, איך הוא משתמש בו, לאיזה תגובת שרשרת זה מביא.

לאור: לא הפסקנו לשאול שאלות.

שיינפלד: להבין איך לבטא סיטואציה ואפיון, לעומת דיאלוג או מצב נפשי של דמות. זה דרש למצוא את התנועה מחדש, להבין את חשיבות החלל ביצירה.

לאור: נתנו לדמויות להתבונן מהצד ברגעים מסוימים, ואחר כך להגיב. עברנו חיפוש ושאלות של שפת ביטוי, שאמורה לדבר מרגע לרגע. התרחשות של יחיד, בתוך אנשים, מורכבות של קשר וקשרים. וכל זה דרך שפת המחול.

שיינפלד: תנועה זה דבר משחרר, וכשאתה רוקד אתה מרגיש נכון בגוף. אבל כאן בדיוק יכולה לצאת חולשה של כוריאוגרף. הוא מרגיש נכון, אבל הקהל שלו גם צריך להרגיש נכון, והקהל שלו פסיבי, בישיבה. איך מבינים את הפער בין חוויות הרקדן וחוויות הקהל. כשהמחול מתעלם מהמטען שיש לאדם המסתכל – הצופה – הוא מחטיא. ראיתי לא פעם רגע שרקדן על הבמה רקד באקסטזה, ורגע אחר שהוא רק הושיט יד. שני הרגעים השפיעו עלי, אבל הם עברו. לא הבנתי מאיפה זה בא, לא היתה סיבה מבנית

המבוגר כולל המצאה של ילד שכביכול יש להם. את הפנטזיה הזאת הם מפתחים באופן סודי ולפרטי פרטים. מהלך העלילה ונוכחותו של הזוג הצעיר דוחפים את מרתה וג'ורג' להתעמת עם ההחמצה של חייהם כגבר, כאישה, כזוג וכמשפחה. בסוף הלילה הורג ג'ורג' את הפנטזיה המשותפת שלהם על הילד, ומשאיר את שניהם חשופים מול האמת וזה מול זה. אין פלא ששיינפלד נשאב למחזה שהציע לאור. שיינפלד, שמסתובב בעולם כשהוא מצויד במעין משקפיים שבעזרתם הוא חוקר את טבעם של אנשים, יצריהם וחלומותיהם, מול יכולתם האמיתית ומול החברה, השתמש במחזה הנפלא של אלבי כמקור השראה. מלכתחילה היה ברור לשניים, שאין להם כוונה "לעשות את המחזה". הם יצאו למסע יצירה מרתק (שפה ושם הייתי שותפה לו), שארך כשנה וחצי.

בשלב הראשון שאלו את עצמם: "מה מדבר אלי?" "מה מושך אותי בארבע הדמויות האלה, בלילה הזה?"

לדברי שיינפלד, זה היה הרגע שבו מרתה אומרת לגבר הצעיר: "יש רק גבר אחד שאהב אותי". גבר צעיר: "מי? החלבן?". מרתה: "לא. ג'ורג' בעלי".

לאור אומר שנמשך למחזה בגלל הרגע שבו הבין, דרך מרתה, למה היא וג'ורג' עדיין ביחד. מרתה: "ג'ורג' בעלי הוא הבן אדם היחיד שלומד את חוקי המשחק באותה מהירות שבה אני משנה אותם. שאהב אותי באמת, כשאני לא רוצה שיאהבו אותי".

רגע נוסף שדיבר אליו הוא בסוף המחזה. אחרי שרצחו רגשית האחד את השני לאורך כל הלילה, דרך הפגישה עם הזוג הצעיר, ג'ורג' ומרתה עומדים חשופים זה מול זה ומרתה אומרת: "אז רק אנחנו עכשיו". ג'ורג': "כן, זה רק אנחנו".

שיינפלד ולאור ביקשו לגעת באהבה, בהחמצה ובתשוקה של גבר ואישה. המחזה איפשר להם, בתוך מסגרת ברורה של זמן, לילה אחד, ועם ארבע דמויות – שתיים צעירות ושתיים מבוגרות – לגעת מתוך פרספקטיבה בבכאי נפשם של גבר ואישה ולהתעמק בעולמם לפרטי פרטים.

פוסט מרתה היא יצירה עצמאית שלהם, בעקבות "מרתה" של אלבי. זו "מרתה" שבתוכם, וה"פוסט מורטום" הוא שלהם לגמרי. הם מנתחים את היחסים בין מרתה וג'ורג' אחרי שרצחו את עצמם ואת אהבתם באותו לילה, ומתו. איך ימשיכו לחיות למחרת בבוקר? התשובה נתונה לפרשנות שלנו כצופים, עם המטען שהביא כל אחד מאתנו. בשל כל אלה בחרתי לכתוב על היצירה הזאת ועל החיפוש של שיינפלד ולאור. שפתם היא מחול. הם רוצים לדבר דרך המחול.

נאוה צוקרמן – מייסדת ומנהלת אמנותית של תיאטרון תמונע, בימאית ויוצרת מ-1981, מנהלת "הרמת מסך" בשנים 2000-2005, מנהלת אמנותית של פסטיבל המחול "אינטימימאנס" בתיאטרון תמונע, 2001. נבחרה ליקירת העיר תל אביב על ידי עיתון העיר, על פועלה בתחום התיאטרון.